

สภาพทั่วไปของจังหวัดอุบลราชธานี

3.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดอุบลราชธานี ¹

ประวัติความเป็นมาก่อนที่จะมาตั้งลง เป็นเมืองอุบลราชธานี สืบได้ว่าในครั้งนั้น พระวอพระตา (พระตาที่ พระวอน้อง) สองพี่น้องเป็นใหญ่ ปกครองอยู่ที่เมืองหนองบัวลำพู (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนองบัวลำพู) เมืองหนองบัวลำพูเป็นเมืองหน้าด่านทางฝ่ายใต้ของนคร เวียงจันทน์ ราว พ.ศ. 2310 พระเจ้าองค์เวียงคำแห่งนครเวียงจันทน์สิ้นพระชนม์ลง รอรส เจ้าเพี้ยเมืองแสนซึ่งอาศัยอยู่ที่นั่น ได้อ้อนวอนขอความช่วยเหลือจากพระวอพระตา ให้ช่วยยกกองทัพเข้ายึดเมืองเพื่อขึ้นครองราชสมบัติ พระวอพระตาคกลงท่าให้การช่วยเหลือได้ยกกองทัพเข้ายึดเมืองเวียงจันทน์ แล้วสถาปนารอรสเจ้าเพี้ยเมืองแสนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ถวายพระนามว่า "พระเจ้าสิริบุญสาร" เมื่อพระเจ้าสิริบุญสารขึ้นครองราชย์แล้ว แทนที่จะบิภิกษาหาหรือ ฆกษอง เข็ดชูหรือขุนบำเหน็จพระตา ก็กลับเมินเฉยเสีย พระวอพระตาจึงกราบทูลลากลับไปเมืองหนองบัวลำพู พระเจ้าสิริบุญสารทำเป็นนึกได้ แล้วขอร้องให้ไปอยู่บ้านหินรงน ซึ่งเป็นค่านสำคัญอีกค่านหนึ่ง พระวอพระตาจางใจรับคำ ต่อมาพระเจ้าสิริบุญสารคิดไม่ไว้วางใจ ได้ออกอุบายขอนุครพิงของพระตามาเป็นสนมและขอให้ส่งบุตรชายเข้าไปรับราชการในเมืองหลวง พระวอพระตาผู้เจตนาอันไม่บริสุทธิ์ จึงอพยพญาติพี่น้องและพรรคพวกคืนสู่หนองบัวลำพู พระเจ้าสิริบุญสารทรงทราบก็สั่งจกกองทัพออกติดตามตีชบวน แต่ไม่สำเร็จเพราะพระวอพระตาได้จกกองทัพไว้ต่อสู้เข้มแข็งเมื่อถึงหนองบัวลำพูแล้ว พระวอพระตาได้จกแบ่งการปกครองตามหัวเมืองขึ้นคือ เมืองผ้าขาวพันนา เมืองภูเขี้ยว เมืองภูเวียง ส่วนทางเมืองหนองบัวลำพูก็ให้บุตรชายประคุดอรบเสริมมาตั้งนคั้งขึ้นสร้างเป็นเมืองใหม่ ชนนานนามว่า "เมืองนครเขื่อนขัณฑ์ค่านแก้วบัวบาน" ให้พระตาเป็นผู้ครองเมือง พระวอเป็นอุปราชสำเร็จราชการ พระเจ้าสิริบุญสารมิได้นิ่งนอนพระทัย ได้คิดที่จะกำจัดพระวอพระตาอยู่ทุกโอกาส ได้แต่งคนไปขอกกองทัพจากหม่ามาสมทบกำลังของคน แล้วยกไปตี

¹ ที่ทำการปกครองจังหวัดอุบลราชธานี

นคร เขื่อนชัยค้ำบ้านแก้วบัวบาน พระคาออกสู้ถูกปืนถึงแก่ความตายในที่รบ ส่วนพระวอเห็นว่าแม่
ปลอตกภัย จึงรวบรวมพลพลหลบหนีผ่านท้องที่จังหวัดร้อยเอ็ด ยกไปจนกระทั่งถึงนครจำปาศักดิ์
และได้นำเครื่องบรรณาการเข้าถวาย ขอให้พระเจ้าองค์หลวงแห่งนครจำปาศักดิ์ พระเจ้า
องค์หลวงรับสั่งให้ไปตั้งอยู่ ณ คอนค้อนกอง พระวอจึงสร้างค่าย ชุกคูขึ้นเพื่อป้องกันข้าศึก
เรียกค่ายนั้นในเวลาต่อมาว่า "ค่ายบ้านคูบ้านแก" จนถึงทุกวันนี้

ประมาณ พ.ศ. 2321 พระเจ้าสิริบุญสารยังมีความโกรธแค้นแม่พ่าย ได้แต่งตั้งให้
เพี้ยอรุณสุรค หรือ พระยาสุรค ยกกองทัพกำลังหมื่นเศษ ติดตามลงมาเพื่อจับพระวอและพรรค
พวกฆ่าเสียให้สิ้น พระวอได้ชักกำลังออกต่อสู้ ด้วยความกล้าหาญอย่างยิ่ง แต่สู้กำลังคนที่เหนือ
กว่าไม่ได้ จึงถึงแก่ความตาย ณ ค่ายบ้านคูบ้านแกนี้ หัวคางพวง หัวทิศพรหม หัวก่า ผู้เป็น
บุตรและหลาน จึงได้อพยพผู้คนหนีเข้ามาในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานีบัดนี้ และครั้งแรกตั้งลงพัก
พล่พลอยู่ที่เกาะกลางสามแม่น้ำมูลชื่อว่า "คอนมคแคง" ในตอนนี้เองได้ทำหนังสือกราบบังคมทูลและ
ขอให้พระบรมพิธิสมภาร ไปยังสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงได้โปรด
ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก เจ้าพระยาสุรสีห์ ยกกองทัพไปปราบปรามตีได้เมืองนคร
จำปาศักดิ์ นครเวียงจันทน์ และนครหลวงพระบาง ตามลำดับ ภัยเชิญพระแก้วมรกต และ
พระบางลงมาประดิษฐานไว้ ณ กรุงเทพมหานคร เป็นที่เคารพสักการะของประชากรราษฎร์กันต่อ
มาจนถึงทุกวันนี้

หัวคางพวง หัวทิศพรหม และหัวก่า เห็นว่าคอนมคแคงเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงไม่เหมาะที่
จะลงหลักปักฐานเป็นบ้านเมืองถาวร ควรจะจัดหาทำเลที่เหมาะสมเสียใหม่ จึงได้พากันได้ขึ้นมา
ตามสายแม่น้ำมูลจนถึงท้าย "แจละแม่" หยุดพักค้างที่อยู่อาศัยลงคราวหนึ่งก่อน ต่อมาได้ตรวจ
พบทำเลภูมิประเทศอันเหมาะสมกว่าที่เดิม ที่เรียกว่า "คงอุฝิ่ง" ริมแม่น้ำมูล อยู่ทางทิศตะวันออก
เฉียงใต้ของท้ายแจละแม่ ห่างลงมาราว 100 เส้น หรือ 4 กิโลเมตร ก็อพยพญาติพี่น้อง พล่พล
มาจัดสร้างเป็นเมืองแน่นอนขึ้น ตรงกับปีจุฬ จุฬศักราช 2322 ดังกล่าวมาแต่เบื้องต้น

การให้นามเมืองว่า "อุบล" นั้น เข้าใจว่าคงมีความหมายให้เป็นเครื่องระลึกถึงเมือง
หนองบัวลำพู หรือ นครเขื่อนชัยค้ำบ้านแก้วบัวบาน เดิมเป็นสำคัญ ซึ่งนามเดิมนี้ได้ประทับจิตใจชาว
อุบลราชธานีอยู่จนถึงสุทธานันทุกวันนี้

เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ทรงแต่งตั้งหัวคางพวง บุตรชายใหญ่พระคาขึ้นเป็น
พระปฐมราชาวงศ์ เจ้าเมืองอุบลราชธานีแล้ว หัวทิศพรหมก็ได้เป็นที่อุปราช หัวก่าบุตรพระวอ

เป็นที่ราชวงศ์ หัวสุทนต์ราชยาใหญ่พระปฐมราชวงศาเป็นที่ราชบุตรปกครอง เมืองลีณา

พระปฐมราชวงศาได้หาราชการสนองพระเดชพระคุณเป็นที่ไว้วางพระราชฤทธิ ได้แต่งตั้งนายทหารคนสำคัญออกไปปกครอง เมืองต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกันหลายเมือง เป็นสายสัมพันธ์กับเมืองอุบลราชธานี

ใน พ.ศ. 2323 ได้โปรดเกล้าฯ ให้นายบ้านควล ขึ้นเป็นเมืองชูนันท์ ให้นายหลวงราชภษณีนายทหารคนสำคัญของพระวอพระคาบเป็นเจ้าเมือง เป็นที่พระยาภรตสงคราม ต่อมาหัวขมนายทหารอีกคนหนึ่ง ได้แยกไปตั้งบ้านพันนา บ้านเจียงอี เป็นเมือง โปรดเกล้าฯ ให้นายชูนันท์ขึ้นเป็น "ศรีสะเกษ" เจ้าเมือง เป็นที่พระยาวิเศษภักดีศรีนครลำดวน โปรดเกล้าฯ ให้นายบ้านทุ่งเป็นเมืองสุวรรณภูมิ ให้นายบ้านเป็นพระรัตนวงศา ครองเมืองนั้น

ใน พ.ศ. 2333 พระเจ้าองค์หลวง เมืองนครจำปาศักดิ์ ประชวรด้วยโรคชรา นายแก้วหรือองค์เชียงแก้ว อยู่แขวงเมืองโขง ได้ขอร้องสมเด็จพระปฐมบรมราชวงศา ได้ทราบข่าวกบฏองค์เชียงแก้ว ก็จัดทัพลงไปสู้รบ องค์เชียงแก้วแตกทัพหนีไป พระปฐมราชวงศาจึงให้หัวฝ่ายหน้า (บุตรชายใหญ่นางอุสา ซึ่งเป็นที่สวของพระปฐมราชวงศา) ตามตีเข้าเคมจับองค์เชียงแก้วได้ให้ประหารชีวิตเสีย แล้วมีใบบอกไปทางกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดเกล้าฯ ให้นายหัวฝ่ายหน้าเป็น "เจ้าพระยาวิชัยราชขัตติยวงศา" ครองเมืองนครจำปาศักดิ์ ให้นายสิงหนครบุตรเจ้าพระยาวิชัยฯ เป็นเจ้าราชวงศ์ครองเมืองนครพน ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้นายบ้านสิงห์ทำขึ้นเป็นเมืองยโสธร แล้วทรงแต่งตั้งให้เจ้าราชวงศ์ (สิงห์) เป็นเจ้าเมือง เป็นที่พระชัยสมุทร ยกบ้านก่งพะเนียง ขึ้นเป็นเมืองเขมรฐาให้อุปราศ (กำ) เป็นพระเทพวงศาเป็นเจ้าเมือง

จากประวัติศาสตร์ของเมืองอุบลราชธานีดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าเมืองอุบลราชธานีเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งมาแต่โบราณสมัย เพราะเจ้าเมืองต่างๆ โคจรอบเมืองอุบลราชธานี รวมทั้งนครจำปาศักดิ์ เมืองศรีสะเกษ เป็นญาติพี่น้องและนายทหารของเมืองอุบลฯ แทบทั้งสิ้นและในเวลาปัจจุบันนี้เมืองอุบลราชธานี ก็ยังคงเป็นเมืองสำคัญทางชายแดนด้านตะวันออก เฉียงเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะก็คงจะเป็นเมืองที่มีความเจริญก้าวหน้า ทางด้านการศึกษา การค้าขาย และเป็นแนวสำคัญในการป้องกันประเทศชาติ

จังหวัดอุบลราชธานี ได้เคยมีเจ้านายผู้ใหญ่จากกรุงเทพฯ ที่ได้รับพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้นำเป็นข้าหลวงต่างพระองค์ ผู้สำเร็จราชการมณฑลอีสาน และได้มาประทับอยู่ที่เมืองอุบลราชธานีอยู่

2 พระองค์คือ องค์ที่ 1 ได้แก่ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร ประทับอยู่ ระหว่าง พ.ศ. 2432 ถึง พ.ศ. 2436 สมัยนั้นเกิดกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส ที่เรียกว่า เรื่อง ร.ศ. 112 และทางจังหวัดอุบลราชธานีได้จัดกองทหารไปกระทำ "ศึกสมทบ" ที่ด่านสมทบแก่งหลิ่ว เมืองสีทันดร แขวงนครจำปาศักดิ์ ไทยกับฝรั่งเศสได้ทำสัญญาสงบศึกแก่กันเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436 เมื่อเสร็จศึกการรบศึกสมทบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งพระราชวงศ์จักรี ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กรมหลวงพิชิตปรีชากรเสด็จกลับกรุงเทพฯ

องค์ที่ 2 ได้แก่ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ได้เสด็จมาเป็น ข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลอีสาน ระหว่าง พ.ศ. 2436 ถึง พ.ศ. 2453 ประทับ อยู่เป็นเวลานานถึง 17 ปี พระองค์ได้ทรงจัดการปกครองหัวเมืองในภาคอีสาน โดยแบ่งออกเป็น บริเวณนครจำปาศักดิ์ บริเวณหนึ่งให้มีข้าหลวงประจำ วันแต่บริเวณนครจำปาศักดิ์ซึ่งมีเจ้าครอง นครอยู่แล้ว จึงไม่ต้องมีข้าหลวง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ได้รับ พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เสด็จกลับกรุงเทพฯ และรับตำแหน่งเป็นเสนาบดีกระทรวงวัง เมื่อ พ.ศ. 2453

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปรับปรุงวิธีการปกครอง ทั่วมณฑลจกให้มณฑลกระทรวง มีมณฑลและสมุหเทศาภิบาลขึ้น อุบลราชธานีก็กลายเป็นเมืองที่ตั้งมณฑล ในเวลาต่อมา

3.2 สภาพทางกายภาพ

3.2.2. ที่ตั้ง

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดหนึ่งใน 17 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียง-เหนือ มีพื้นที่ประมาณ 18,906.098 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในละติจูด 19 องศา 30 ลิปดาเหนือ ถึง ละติจูด 16 องศาเหนือ และ ลองจิจูด 104 องศา 30 ลิปดาตะวันออก ถึง ลองจิจูด 105 องศา 30 ลิปดาตะวันออก ตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ประมาณ 629 กิโลเมตร และทางรถไฟประมาณ 575 กิโลเมตร (แผนที่ที่ 3.1)

3.2.3. อาณาเขต

จังหวัดอุบลราชธานี มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง 3 จังหวัด คือ

การศึกษาเพื่อวางแนวทางการพัฒนาเมืองอุบลราชธานีและวารินชำราบ : อุบลราชธานี

<p>แผนที่ : ตำแหน่งที่ตั้งจังหวัดอุบลราชธานี</p>	<p>มิติ 1:</p>	<p>แผนที่ที่ 3.1</p>
<p>สัญลักษณ์ :</p> <p> จังหวัดอุบลราชธานี</p> <p>ที่มา : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย</p>	<p>เครื่องหมาย :</p> <p>แผนที่ประเทศไทย</p> <p></p> <p>เหนือ</p> <p></p> <p>โดย : นายคัคคีฤทธิ์ วัลย์คำ</p>	

จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดยโสธร และจังหวัดศรีสะเกษ และประเทศเพื่อนบ้านคือ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร อำเภอกอนคาล จังหวัดมุกดาหาร และ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอคำเขื่อนแก้ว อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร และ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

3.2.4 การปกครองและการแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดอุบลราชธานี แบ่งการปกครองออกเป็น 22 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 256 ตำบล 2,727 หมู่บ้าน เทศบาล 3 แห่งคือ เทศบาลเมืองอุบลราชธานี เทศบาลตำบลวารินชำราบ และเทศบาลตำบลพิบูลมังสาหาร สุขาภิบาล 22 แห่ง (ตารางที่ 3.2)

การบริหารราชการในจังหวัดอุบลราชธานี แบ่งตามลักษณะการบังคับบัญชาได้

3 ส่วน คือ

- ราชการบริหารส่วนกลาง
- ราชการบริหารส่วนภูมิภาค
- ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 3.1 แสดงการปกครองของจังหวัดอุบลราชธานี

ลำดับที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวน		เทศบาล(ท)/สุขาภิบาล(ส)	โรงพยาบาล (แห่ง)
		ตำบล	หมู่บ้าน		
1	เมืองอุบลราชธานี	14	154	เมืองอุบลราชธานี (ท) อุบล (ส)	5
2	วารินชำราบ	18	197	ตำบลวารินชำราบ (ท) ห้วยขมุง (ส)	2
3	ศรีเมืองใหม่	11	103	นาเอือก (ส)	1
4	โขงเจียม	6	55	บ้านค่าน (ส)	1
5	เขื่องาน	18	167	เขื่องาน (ส)	1
6	เขมราฐ	11	150	เขมราฐ (ส)	1
7	รัตนทร	6	62	-	1
8	ชานุมาน	6	54	ชานุมาน (ส)	1
9	เดชอุดม	22	247	เมืองเดช (ส) นาสว่าง (ส) นาเขี้ยว (ส)	1
10	นางะหลาย	6	54	นางะหลาย (ส)	1
11	น้ำยืน	10	108	น้ำยืน (ส)	1
12	บุณฑริก	8	82	บุณฑริก (ส)	1
13	ตระการพืชผล	23	221	ตระการพืชผล (ส)	1
14	กุดข้าวปุ้น	5	62	กุดข้าวปุ้น (ส)	1
15	พนา	7	87	พนา (ส)	1
16	ม่วงสามสิบ	14	154	ม่วงสามสิบ (ส)	1
17	เสนางคนิคม	5	54	เสนางคนิคม (ส)	1

ตารางที่ 3.1 (ต่อ) แสดงการปกครองของจังหวัดอุบลราชธานี

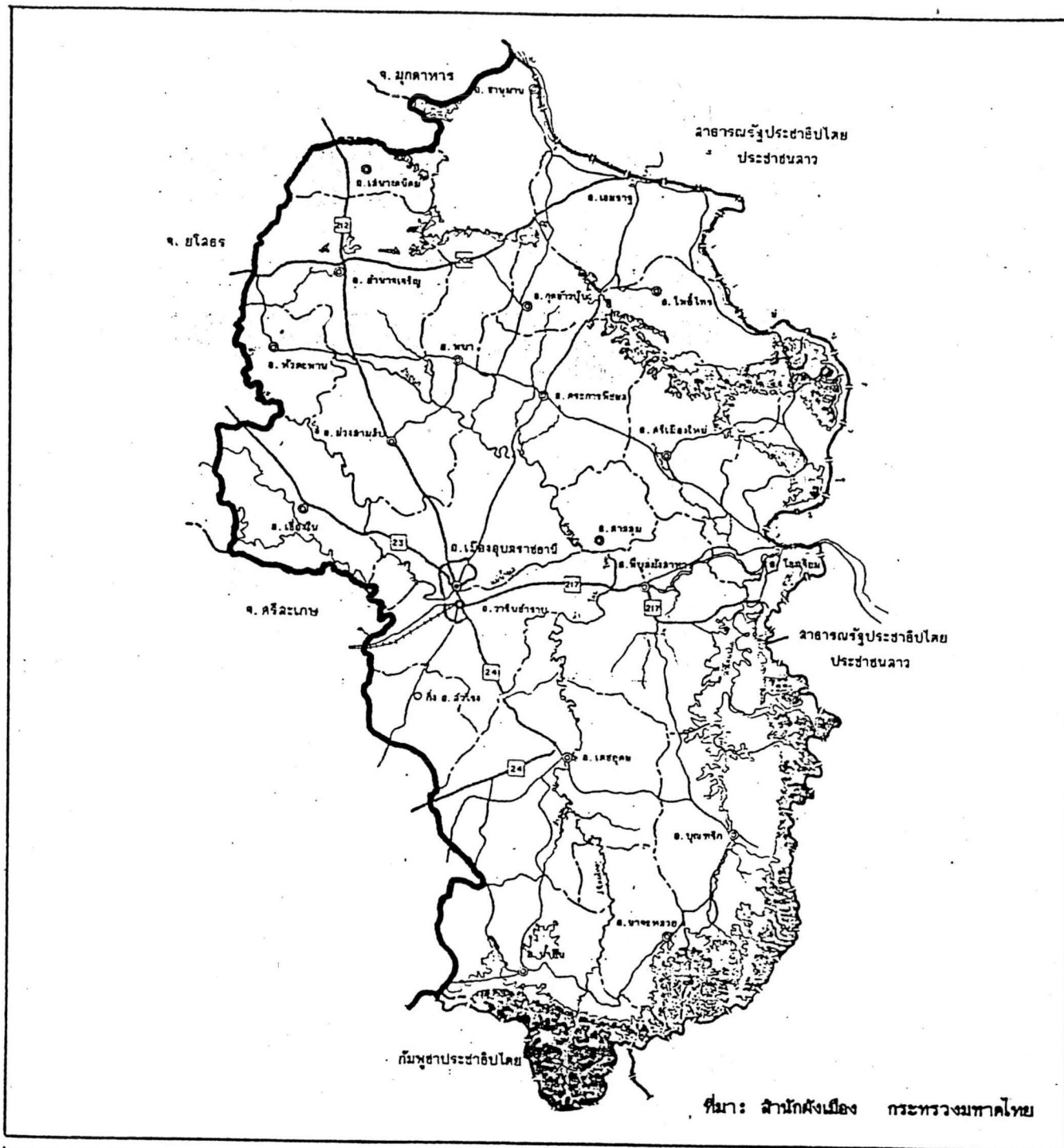
ลำดับที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวน		เทศบาล(ท)/สุขาภิบาล(ส)	โรงพยาบาล (แห่ง)
		ตำบล	หมู่บ้าน		
18	อำนาจเจริญ	17	201	บึง (ส) น้ำสิบก (ส)	1
19	หัวตะพาน	8	78	หัวตะพาน (ส)	1
20	พิบูลมังสาหาร	17	174	ตำบลพิบูลมังสาหาร (ท)	1
21	คาลม	6	55	-	
22	สำโรง	8	86	-	1
23	กิ่ง อ.คอนมณี	4	46	-	
24	กิ่ง อ.สี้ออำนาจ	6	76	อำนาจ (ส)	
	รวม	256	2,727	3 เทศบาล 22 สุขาภิบาล	26

ที่มา สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2534

3.2.5 สภาพภูมิประเทศ

จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่บริเวณที่เรียกว่า "แอ่งโคราช" เป็นที่ราบสูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 68 เมตร (227 ฟุต) ลักษณะทั่วไปเป็นที่ราบสูง ลาดเอียงไปทางทิศตะวันออก มีแม่น้ำโขงเป็นแนวกัน ระหว่างจังหวัดอุบลราชธานี กับ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำชีไหลมาบรรจบกับแม่น้ำมูล ซึ่งไหลผ่านกลางจังหวัดอุบลราชธานี จากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออก แล้วไหลลงแม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง อยู่ในบริเวณลุ่มน้ำโขง แม่น้ำมูล แม่น้ำชี และลำน้ำขนาดใหญ่อีกหลายสาย เช่น ลำเซบาย ลำเซบก ลำโคมใหญ่ ลำโคมน้อย และ

การศึกษาเพื่อวางแนวทางการพัฒนาเมืองอุบลราชธานีและวารินชำราบ : อุบลราชธานี

<p>แสดง : โครงสร้างจังหวัดอุบลราชธานี</p>		<p>มิติ 1: 100,000</p>	<p>แผนที่ที่ 3.2</p>
<p>สัญลักษณ์ :</p>	<p> บริเวณที่ราบเรียบ-บริเวณที่ราบแบบลูกคลื่น เอียงน้อย สากเอียงต่ำกว่า 2% </p> <p> บริเวณที่ราบแบบลูกคลื่น สากเอียงประมาณ 2-10% </p> <p> บริเวณของภูเขาที่มีความสูง 150-600 เมตร จากหุบเขาข้างเคียง สากเอียงประมาณ 10-30% </p> <p> บริเวณของภูเขาที่มีความสูงมากกว่า 600 เมตร จากหุบเขาข้างเคียง สากเอียงมากกว่า 30% </p>	<p>เครื่องหมาย :</p> <p>โดย : นายศักดิ์ฤทธิ์ สลักคำ</p>	
		<p>เหนือ</p> 	

มีภูเขาสลับซับซ้อนหลายทางบริเวณชายแดนคอนาคี ที่สำคัญคือ เทือกเขาบรรทัดและเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งกั้นอาณาเขตระหว่างจังหวัดอุบลราชธานี กับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

3.2.6 สภาพภูมิอากาศ

จังหวัดอุบลราชธานีอยู่ในเขตที่มีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยของจังหวัดอื่นในภูมิภาคเดียวกัน เพราะได้รับอิทธิพลจากพายุดีเปรสชัน จากทะเลจีน (ลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้) สภาพภูมิอากาศของจังหวัดอุบลราชธานี จะมีลักษณะไม่หนาวจัดและไม่ร้อนจัด เนื่องจากยังคงมีป่าไม้และภูเขาช่วยปรับสภาพมาให้อุณหภูมิเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปี มีค่าประมาณ 27 องศาเซลเซียส อุณหภูมิที่ต่ำสุดอยู่ในเดือนมกราคม และอุณหภูมิสูงสุดอยู่ในเดือนเมษายน

ฤดูกาลแบ่งออกเป็น 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูร้อน อากาศจะเริ่มร้อนอบอ้าวในเดือนกุมภาพันธ์ จนถึงเดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึง เดือนกันยายน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปี ประมาณ 15,587.6 มิลลิเมตร (สถิติเฉลี่ย 30 ปี พ.ศ. 2494-2528) ในช่วงฤดูฝน มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 206.7 - 322.2 มิลลิเมตร เดือนที่มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุดคือ เดือนสิงหาคม มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 322.3 มิลลิเมตร และมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนมกราคม ประมาณ 0.7 มิลลิเมตร (ตารางที่ 3.2)

ฤดูหนาว ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือก่อนภูมิภาคอื่น เนื่องจากที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย อุณหภูมิจะ เริ่มต่ำลงตั้งแต่เดือนตุลาคม และหนาวจัดในเดือนมกราคม

ความชื้นสัมพัทธ์ ความชื้นสัมพัทธ์ของพื้นที่จังหวัดนั้น มีค่าแปรเปลี่ยนตั้งแต่ 60 % ในเดือนมีนาคม จนถึง 82 % ในเดือนกันยายน ถ้าพิจารณาจากสถิติ 26 ปี การแปรผันเป็นไปตามการแปรผันของปริมาณน้ำฝนในแต่ละเดือน แต่มีค่าเสมอตลอดพื้นที่

ความชื้นสัมพัทธ์ในปี 2524

เดือน	ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ย
มกราคม	89.58
กุมภาพันธ์	85.57
มีนาคม	77.29
เมษายน	81.20
พฤษภาคม	86.03
มิถุนายน	90.57
กรกฎาคม	89.71
สิงหาคม	87.97
กันยายน	90.70
ตุลาคม	88.94
พฤศจิกายน	86.70
ธันวาคม	82.13
ค่าเฉลี่ยทั่วไป	86.37

3.2.7 ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งน้ำ

3.2.7.1 ป่าไม้ จังหวัดอุบลราชธานีมีป่าไม้อยู่ประมาณ 4,292,481 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 37 ของพื้นที่จังหวัด โดยป่าที่อยู่บริเวณเทือกเขาคีตก่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ กัมพูชาประชาธิปไตยยังคงเป็นป่าที่ค่อนข้างสมบูรณ์ซึ่งพื้นที่ป่าเหล่านี้แบ่งเป็น

- ป่าสงวนแห่งชาติ 42 แห่ง
- ป่าเตรียมสงวน 7 แห่ง
- เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ 1 แห่ง

3.2.7.2 แหล่งน้ำ จังหวัดอุบลราชธานีมีแม่น้ำสำคัญไหลผ่าน 7 สาย คือ

- แม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำนานาชาติที่กั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งในช่วงของจังหวัดอุบลราชธานีมีระยะทาง ประมาณ 130 กิโลเมตร

- แม่น้ำมูล มีความสัมพันธ์กับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีมาตั้งแต่อดีต เป็นแม่น้ำสายใหญ่ที่ไหลผ่าน อำเภอเขื่องาน อำเภอเมือง อำเภวารินชำราบ อำเภอพิบูลมังสาหาร และไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม ระยะทางที่แม่น้ำมูลไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานี ประมาณ 100 กิโลเมตร บริเวณที่แม่น้ำมูลบรรจบกับแม่น้ำโขง จะเกิดเป็นแม่น้ำสองสี

- แม่น้ำชี ไหลผ่านอำเภอเขื่องาน และไหลลงสู่แม่น้ำมูลที่อำเภอเขื่องาน
- ลำน้ำเซบก
- ลำน้ำเซบาย
- แม่น้ำลพบุรี
- แม่น้ำลพบุรีน้อย

3.2.7.3 หนองและบึง มีกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ประมาณ 2,038 แห่ง ไร่ได้ตลอดทั้งปี 572 แห่ง ไร่ตลอดทั้งปี 1,456 แห่ง เนื่องจากขาดการบำรุงรักษา

3.2.7.4 ลักษณะดิน ลักษณะดินของจังหวัดอุบลราชธานี แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ 2

- ดินร่วนเหนียว-ดินเหนียว ส่วนใหญ่จะเป็นดินตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ หรือตามริมแม่น้ำสายใหญ่ ๆ เช่น ริมฝั่งขวาของแม่น้ำโขง แม่น้ำมูล ลำน้ำลพบุรี ลำน้ำลพบุรีน้อย ลำเซบก และ ลำเซบาย ดินประเภทนี้จะมีความอุดมสมบูรณ์สูงถึงปานกลาง มีประมาณร้อยละ 25.5 ของพื้นที่ทั้งหมด

- ดินร่วนทราย-ดินร่วนปนทราย ส่วนใหญ่เป็นดินตามบริเวณที่ราบสูงทั่วไป ดินประเภทนี้จะมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีหน้าดินตื้น ดินชั้นล่างจะมีหิวหิน บางแห่งหน้าแล้งจะมีเม็ดเกลือบนหน้าดิน มีประมาณร้อยละ 38.5 ของพื้นที่ทั้งหมด

- ดินร่วนทราย-ดินร่วนเหนียว จะมิได้อยู่ตามที่ราบลุ่มทั่วไปเป็นส่วนมาก ดินประเภทนี้จะมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง มีประมาณร้อยละ 7.5 ของพื้นที่ทั้งหมด

- ดินร่วนปนทราย ส่วนใหญ่เป็นดินคามที่แห้งเหี่ยวที่มีความลาดชัน เวลาฝนตก น้ำฝนจะชะล้างหน้าดิน ทำให้สูญเสียความอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ในระดับปานกลาง จนถึงระดับต่ำ และในหน้าแล้ง ความชุ่มชื้นในดินมีน้อย จึงไม่สามารถทำการเพาะปลูกในฤดูแล้งได้ มีประมาณร้อยละ 28.5 ของพื้นที่ทั้งหมด

ลักษณะของดินในจังหวัด ส่วนใหญ่จะเป็นดินร่วนปนทรายในกลุ่มดิน Low Humic Gley และ Gray Podzolic พื้นที่ดินส่วนใหญ่เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ในเกณฑ์ปานกลาง มีพื้นที่ประมาณ 971 ตารางกิโลเมตร ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำมีพื้นที่ประมาณ 22,098.9 ตารางกิโลเมตร³ แต่ก็จะไม่ช่วยเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเท่าที่ควร

ในด้านสมรรถนะของดินนั้น ปรากฏว่า พื้นที่ทานาทั้งหมดของจังหวัดรวม 3,194,422 ไร่ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการทานาจริงเพียง 2,338,592 ไร่ พื้นที่หาไร่ทั้งหมดของจังหวัดมี 358,895 ไร่² แสดงให้เห็นว่าการใช้ทรัพยากรดินยังไม่เหมาะสมกับสมรรถนะของดิน ซึ่งจะให้ผลผลิตต่ำกว่าที่ควร⁴

3.2.8 การคมนาคมขนส่ง

จังหวัดอุบลราชธานีมีการคมนาคมขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ และ ทางอากาศ

3.2.8.1 ทางบก มีทางรถไฟและทางรถยนต์

- ทางรถไฟ มีสถานีอุบลราชธานี ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลวาริน-
ชาราบ และมีสถานีย่อยอีก 2 สถานี คือ สถานีบึงหวาย และสถานีห้วยชะยุ้ง ซึ่งทางรถไฟนี้
ผ่านจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ นครราชสีมา บริรัมย์ ศรีสะเกษ

- ทางรถยนต์ สามารถใช้ติดต่อภายในจังหวัดและจังหวัดต่าง ๆ ได้
ถึงกรุงเทพฯ อย่างสะดวกสบาย ทั้งทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด ถนนของ รพช. ฯลฯ

² แผนพัฒนาเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ฉบับที่ 1 2523-2524

³ โครงการศึกษาเพื่อการวางแผนพัฒนาพื้นที่เฉพาะบริเวณ 7 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

⁴ กรมส่งเสริมการเกษตร

3.2.8.2 ทางน้ำ ในปัจจุบันยังเป็นที่ยอมรับ เนื่องจากล่าช้าและเสียเวลาที่ยังใช้กันอยู่ในหมู่ราษฎรที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอที่ติดแม่น้ำสำคัญ ๗ เช่น

- แม่น้ำมูล มีอำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภอวารินชำราบ และอำเภอพิบูลย์รักษ์
- แม่น้ำโขง มีอำเภอขามเฒ่า อำเภอเขมราฐ อำเภอศรีเมืองใหม่ และอำเภอโขงเจียม

3.2.8.3 ทางอากาศ⁵ ปัจจุบันมีสนามบินพาณิชย์ สังกัดกรมการบินพาณิชย์ 1 แห่ง คือ ท่าอากาศยานอุบลราชธานี ตั้งอยู่ในบริเวณทองบึง 21 ให้บริการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าโดย บริษัท การบินไทย จำกัด ทุกวัน มีจุดแวะกลางทางที่ จังหวัดนครราชสีมา และปลายทางที่ กรุงเทพมหานคร สถิติผู้โดยสารประมาณ 3,140 คนต่อเดือน และประมาณสินค้าประมาณ 4,000 กิโลกรัมต่อเดือน สภาพท่าอากาศยาน ปัจจุบันมี อาคารผู้โดยสารพื้นที่ 492 ตารางเมตร ทางวิ่งกว้าง 38 เมตร ยาว 2,743 เมตร ทางขึ้นกว้าง 23 เมตร ยาว 250 เมตร ลานจอดเครื่องบินกว้าง 60 เมตร ยาว 120 เมตร ความสามารถในการรับน้ำหนักบรรทุก 52 คัน ลานจอดรถยนต์และถนนภายใน 1,500 ตารางเมตร

ในอนาคตมีโครงการพัฒนาท่าอากาศยานแห่งนี้ ให้เป็นท่าอากาศยานพาณิชย์สากล ภายในปี 2535 โดยจะมีอาคารผู้โดยสารพื้นที่ 18,000 ตารางเมตร ลานจอดเครื่องบินกว้าง 120 เมตร ยาว 180 เมตร ความสามารถในการรับน้ำหนักบรรทุก 200 คัน ลานจอดรถยนต์และถนนภายใน 17,200 ตารางเมตร รับผู้โดยสารได้ 1,200 คน ซึ่งในขณะนี้กำลังดำเนินการจ่ายเงินค่าทดแทนที่ดิน ตามพระราชกฤษฎีกาเวนคืนที่ดิน ตั้งแต่ปี 2531 จำนวน 372 แปลง รวมพื้นที่ 225 ไร่ (รายละเอียดความแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกา) จำนวนเงินที่จะได้รับการนี้ประมาณ 357 ล้านบาท (คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้แล้วในเบื้องต้น 307 ล้านบาท) และกำลังออกแบบอาคารต่าง ๆ อยู่

⁵ การท่าอากาศยานอุบลราชธานี กรมการบินพาณิชย์

3.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

3.3.1 การเติบโตทางเศรษฐกิจ

ในปี ค.ศ. 2530 จังหวัดอุบลราชธานี มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมตามราคาคงที่ ปี 2515 เท่ากับ 5,554.7 ล้านบาท อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2525-2530 เฉลี่ยร้อยละ 9.21 ต่อปี สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูง ได้แก่ สาขาบริการ (12.93 %) เกษตรกรรม (12.82 %) การธนาคาร การประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ (11.25 %) (ตารางที่ 3.2)

3.3.2 โครงสร้างการผลิต

โครงสร้างการผลิตของจังหวัดอุบลราชธานี มีลักษณะของการผสมผสานกัน ระหว่างการผลิตในภาคเกษตรกรรมและภาคนอก เกษตรกรรม ในสัดส่วน 31 : 69 โดยมีมูลค่า การผลิตในปี 2530 ประมาณ 1,720.6 ล้านบาท และ 3,833.9 ล้านบาท ตามลำดับ สาขา การผลิตที่หารายได้มากที่สุด ได้แก่ สาขากสิกรรม ซึ่งมีมูลค่าประมาณร้อยละ 20.14 รองลง มาคือ สาขาการบริการ การค้าส่งค้าปลีก การบริหารและการป้องกันประเทศ และ การ อุตสาหกรรม โดยมีมูลค่าประมาณร้อยละ 13.99 , 12.44 , 10.17 และ 8.15 ตามลำดับ โดยมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยประมาณร้อยละ 9.21 ต่อปี

องค์ประกอบด้านการผลิตที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี (ตารางที่ 3.2)
พอสรุปได้ดังนี้

การกสิกรรม เป็นสาขาการผลิตที่สำคัญและหารายได้ให้แก่จังหวัดมากที่สุด ศึกษานปี 2530 มีมูลค่า 1,118.4 ล้านบาท หรือร้อยละ 20.14 ของผลิตภัณฑ์จังหวัด ผลผลิต ส่วนใหญ่ได้จากข้าวเหนียว ข้าวเจ้า บอแก้ว มันสำปะหลัง และ ถั่วลิสง เป็นต้น จังหวัด อุบลราชธานีมีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 5.3 ล้านไร่ หรือประมาณ ร้อยละ 45.69 ของพื้นที่ ทั้งจังหวัด

การบศุสัตว์ นั้น ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดสภาพภูมิประเทศ เป็นป่าโปร่งและทุ่งกว้าง เหมาะสำหรับการเลี้ยงสัตว์ แต่ลักษณะการเลี้ยงสัตว์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ยังเป็นการเลี้ยงควบคู่ไปกับการใช้งานและเป็นการเลี้ยงแบบพื้นบ้าน การทำฟาร์มขนาดใหญ่ มัก

ตาราง 3-2 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดอุบลราชธานี (ตามราคาคงที่ปี 2515)

(หน่วย : ล้านบาท)

สาขาการผลิต	พ.ศ. 2525		พ.ศ. 2530		อัตราการ เพิ่มเฉลี่ย (% ต่อปี)
	มูลค่า	%	มูลค่า	%	
1. สาขาเกษตรกรรม	1,048,778	27.58	1,720,793	30.98	12.82
1.1 กสิกรรม	640,952	16.85	1,118,445	20.14	14.90
1.2 ปศุสัตว์	254,148	6.68	348,239	6.27	7.40
1.3 ประมง	10,579	0.28	23,992	0.43	25.86
1.4 ป่าไม้	150	0.00	16,277	0.29	2150.27
1.5 บริการทางการเกษตร	25,396	0.67	28,180	0.51	2.19
1.6 การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรอย่างง่าย	117,553	3.09	185,660	3.34	11.59
2. สาขาเหมืองแร่และการขุดหิน	65,828	1.73	65,051	1.19	0.07
3. สาขาอุตสาหกรรม	324,507	8.53	452,549	8.15	7.89
4. สาขาก่อสร้าง	245,217	6.45	341,675	6.15	7.87
5. สาขาไฟฟ้า ประปา	62,789	1.65	95,794	1.72	10.51
6. สาขาคมนาคมขนส่ง	277,036	7.28	345,383	6.22	4.93
7. สาขาการค้าส่งค้าปลีก	503,716	13.24	691,215	12.44	7.44
8. สาขานาการ การประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	64,430	1.69	100,677	1.81	11.25
9. สาขาที่อยู่อาศัย	311,026	8.18	398,463	7.17	5.62
10. สาขาบริหารราชการแผ่นดิน และการป้องกันประเทศ	428,009	11.25	565,183	10.17	6.41
11. สาขาบริการ	471,817	12.41	776,931	13.99	12.93
ผลิตภัณฑ์จังหวัด	3,803,152	100	5,554,719	100	9.21

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

อยู่ในเขตอำเภอเมือง อำเภออานางเจริญ อำเภวารินชำราบ อำเภอเดชอุดม และอำเภอพิบูลมังสาหาร ปี 2531 สัตว์ที่เกษตรกรนิยมเลี้ยงมากที่สุด ได้แก่ ไก่ 2.3 ล้านตัว เป็ด กระจับปี่ โค และ สุกร

การประมง จากการสำรวจของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด จ. อุบลราชธานี ปี 2530 พบว่า ผลผลิตปลาจากบ่อเลี้ยง และ ผลผลิตการสำรวจผลผลิตสัตว์น้ำจืดจากแหล่งน้ำ มีเกษตรกรเลี้ยงปลาตามบ่อเลี้ยง และ เลี้ยงปลาในนาข้าว 1,433 ราย พื้นที่ 1,027 ไร่ ผลผลิตจำนวน 105,930 ตัน ขณะที่ผลผลิตปลาน้ำจืดจากแหล่งน้ำจากทำขึ้นปลา บริเวณรอบเขื่อนสิรินธร อำเภอพิบูลมังสาหาร รวม 344,867 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่าทั้งหมด 2,100,786 บาท

การพาณิชย์กรรม เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่อพยพออกจากจังหวัด มีรายได้ขึ้นอยู่กับราคาสินค้าเกษตรกรรม การพาณิชย์กรรม ซึ่งโดยมากจะเป็นการซื้อขายสินค้าอุปโภค บริโภค ดังนั้น ภาวะการค้าจะคล่องตัวเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับรายได้ที่เกษตรกรได้รับจาก การจำหน่ายผลผลิตด้านการเกษตร การพาณิชย์กรรมยังมีอยู่แต่ในตัวเมืองและธุรกิจบางส่วนยังอยู่ในมือของคนภายนอก ซึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานมาหากินอยู่เป็นจำนวนมากพอสมควร

การอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และ อุตสาหกรรมในครอบครัว ประเภทหัตถกรรม และ รายได้จากการอุตสาหกรรมยังเป็นรายได้เสริม นอกเหนือจากการเกษตรกรรม เท่านั้น จำนวนโรงงานที่ได้รับอนุญาตจากสำนักงาน อุตสาหกรรมจังหวัดทั้งสิ้น 2,851 แห่ง ใช้เงินทุนหมุนเวียนรวม 671,698,234 บาท จำนวนแรงงานทั้งสิ้น 5,771 คน

3.3.3 โครงสร้างการมีงานทำ

ในช่วงปี พ.ศ. 2513-2523 โครงสร้างการมีงานทำของจังหวัดอุบลราชธานี มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ประชากรที่มีงานทำในเชิงเศรษฐกิจ ร้อยละ 88.5 อยู่ในสาขาเกษตรกรรม ซึ่งมีแนวโน้มที่ลดลงบ้างเล็กน้อย สาขาลิขิตที่มีการจ้างงานรองลงมา ได้แก่ สาขาบริการ และสาขาการพาณิชย์กรรม ร้อยละ 5.0 และ 3.0 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.3)

3.4 การบริการทางสังคม

จังหวัดอุบลราชธานีมีบทบาทในการให้บริการทางด้านสาธารณสุขในระดับภาค เนื่องจากเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลศูนย์ขนาด 1,000 เตียง โรงพยาบาลโรคจิต 1 แห่ง โรงพยาบาล

ตารางที่ 3.3 ภาวะการดำเนินงาน และการขยายตัว พ.ศ. ๒๕๑๓ - ๒๕๒๓

หมวดอุตสาหกรรม	พ.ศ. ๒๕๑๓		พ.ศ. ๒๕๒๓		อัตราการเพิ่ม (ร้อยละต่อปี)
	ทุน	ร้อยละ	ทุน	ร้อยละ	
เกษตรกรรม	๗๐๘, ๕๒๔	๕๑.๑	๗๕๑, ๖๗๐	๘๘.๕	๑.๒
การขุดแร่โลหะ อโลหะ	๒๕๔	๐.๐	๑๕๒	๐.๐	-๘.๒
อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	๑๒, ๑๕๗	๑.๖	๑๑, ๑๑๓	๑.๓	-๑.๘
การก่อสร้าง	๓, ๑๕๗	๐.๔	๔, ๐๐๐	๐.๕	๔.๕
การไฟฟ้า ประปา	๓๗๑	๐.๐	๗๒๘	๐.๑	๑๔.๔
การคมนาคมและขนส่ง	๕, ๕๕๘	๐.๘	๖, ๖๐๓	๐.๘	๑.๕
การพาณิชย์กรรม	๑๕, ๕๑๘	๒.๐	๒๕, ๐๗๓	๓.๐	๑๐.๑
การเงินและการธนาคาร	๒๒๘	๐.๐	๘๕๗	๐.๑	๓๑.๕
การบริการ	๒๘, ๖๖๘	๓.๗	๔๒, ๗๗๖	๕.๐	๘.๓
อื่น ๆ	๓, ๐๒๖	๐.๔	๖, ๕๕๕	๐.๗	๑๖.๕
รวม	๗๗๘, ๘๗๑	๑๐๐.๐	๘๕๕, ๕๕๑	๑๐๐.๐	๑.๘

ที่มา : สำนักทะเบียนและเลข พ.ศ. ๒๕๑๓

สำนักทะเบียนและเลข พ.ศ. ๒๕๒๓

เอกชน 2 แห่ง ที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี และโรงพยาบาลสังกัด กองทัพบก 1 แห่ง ที่อำเภอวารินชำราบ

ทางด้านการศึกษา นั้น มีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่ง ได้แก่ วิทยาลัยครู วิทยาลัยพยาบาล วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยอาชีวศึกษา และ วิทยาลัยเกษตรกรรมซึ่งสามารถให้บริการในระดับภาค

3.5 ประชากรและการกระจายตัว

จังหวัดอุบลราชธานีมีประชากร 1,946,891 คน ในปี พ.ศ. 2532 ซึ่งมากเป็นอันดับ 2 รองรองจากจังหวัดนครราชสีมา มีความหนาแน่นเฉลี่ย 103 คนต่อตารางกิโลเมตร มีอัตราการเพิ่มประชากรในช่วง พ.ศ. 2525-2532 ร้อยละ 2.15 ประชากรส่วนใหญ่จะหนาแน่นแถบอำเภอที่เป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการบริหาร ซึ่งได้แก่ อ. เมืองอุบลราชธานี อ. วารินชำราบ และ อ. อานางเจริญ โดยเฉพาะในเขตชุมชน เทศบาลเมืองอุบลราชธานี เทศบาลตำบลวารินชำราบ และสุขาภิบาลทุ่ง (ตารางที่ 3.4)

3.6 ระบบชุมชน

ในปี พ.ศ. 2530 ชุมชนเมืองอุบลราชธานีมีทั้งหมด 24 ชุมชน ประกอบด้วยชุมชนระดับเทศบาล 3 แห่ง และชุมชนระดับสุขาภิบาล 22 แห่ง มีพื้นที่รวม 162,378 ตารางกิโลเมตร ชุมชนทั้งหมดนี้ สำนักผังเมืองได้พิจารณาจัดเป็นชุมชนศูนย์กลางบริการทางเศรษฐกิจ และสังคม

ตาราง 3.4 จำนวนประชากร พื้นที่ และความหนาแน่นประชากร พ.ศ. 2532

ชุมชน	พื้นที่ (กม. ²)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/กม. ²)
<u>เมืองอุบลราชธานี</u>			
ทม. อุบลราชธานี	29.04	97,512	3,357.85
ส. อุบล	3.5	8,940	2,554.29
<u>อ. วารินชำราบ</u>			
ทค. วารินชำราบ	5.7	30,013	5,265.44
ส. ห้วยชะบูชา	2.8	4,343	1,551.07
<u>อ. พิบูลมังสาหาร</u>			
ทค. พิบูลมังสาหาร	6.0	13,877	2,312.83
<u>อ. อานางเจริญ</u>			
ส. อานางเจริญ	4	4,010	1,002.50
ส. น้ำลึก	3	7,540	2,513.33
ส. บุ่ง	4	25,246	6,311.50
<u>อ. เกษอุดม</u>			
ส. เมืองเกษ	8.1	26,830	3,312.35
ส. นาสว่าง	7.5	5,804	773.87
ส. นาเขีย	6.95	6,327	910.36
<u>อ. น้ำยืน</u>			
ส. น้ำยืน	5.04	10,015	1,987.10
<u>อ. รางเจียม</u>			
ส. บ้านค่าน	2	3,150	1,575.00
<u>อ. ศรีเมืองใหม่</u>			
ส. นาเดื่อ	4	4,595	1,148.75

ตาราง 3.4 (ต่อ)

ชุมชน	พื้นที่ (กม.2)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/กม.2)
<u>อ. ตระการพืชผล</u>			
อ.ตระการพืชผล	15	7,438	495.87
<u>อ. เขมรราษฎร์</u>			
ส. เขมรราษฎร์	5	13,107	2,621.4
<u>อ. ชานุมาน</u>			
ส. ชานุมาน	2.5	4,175	1,670
<u>อ. บุณฑริก</u>			
ส. บุณฑริก	4	5,826	1,456.50
<u>อ. นางะหลาย</u>			
ส. นางะหลาย	8.91	6,310	708.19
<u>อ. พนา</u>			
ส. พนา	3.5	4,190	1,197.14
<u>อ. หัวตะพาน</u>			
ส. หัวตะพาน	13.5	6,986	517.48
<u>อ. ม่วงสามสิบ</u>			
ส. ม่วงสามสิบ	1.848	5,323	2,880.41
<u>อ. เขื่องาน</u>			
ส. เขื่องาน	9	6,241	693.44
<u>อ. เสนางคนิคม</u>			
ส. เสนางคนิคม	5.1	5,836	1,144.31
<u>อ. กุศข้าวเงิน</u>			
ส. กุศข้าวเงิน	2.39	3,689	1,543.52

ตาราง 3.4 (ต่อ)

ชุมชน	พื้นที่ (กม.2)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/กม.2)
อ. ตาลชุม	-	-	-
อ. โพธิ์ไทร	-	-	-
กิ่ง อ. สาโรง	-	-	-
จ. อุบลราชธานี	18,906.098	1,946,891	130

หมายเหตุ : อัตราการเพิ่มประชากรของกิ่ง อ. สาโรง คิดรวมกับ อ. วารินชำราบ
ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ความชอบเขตการให้บริการแก่พื้นที่ภายใต้เขตอิทธิพลแล้ว โครงสร้างระบบชุมชนศูนย์กลางจะมีจำนวนชุมชนในแต่ละลำดับคือ*

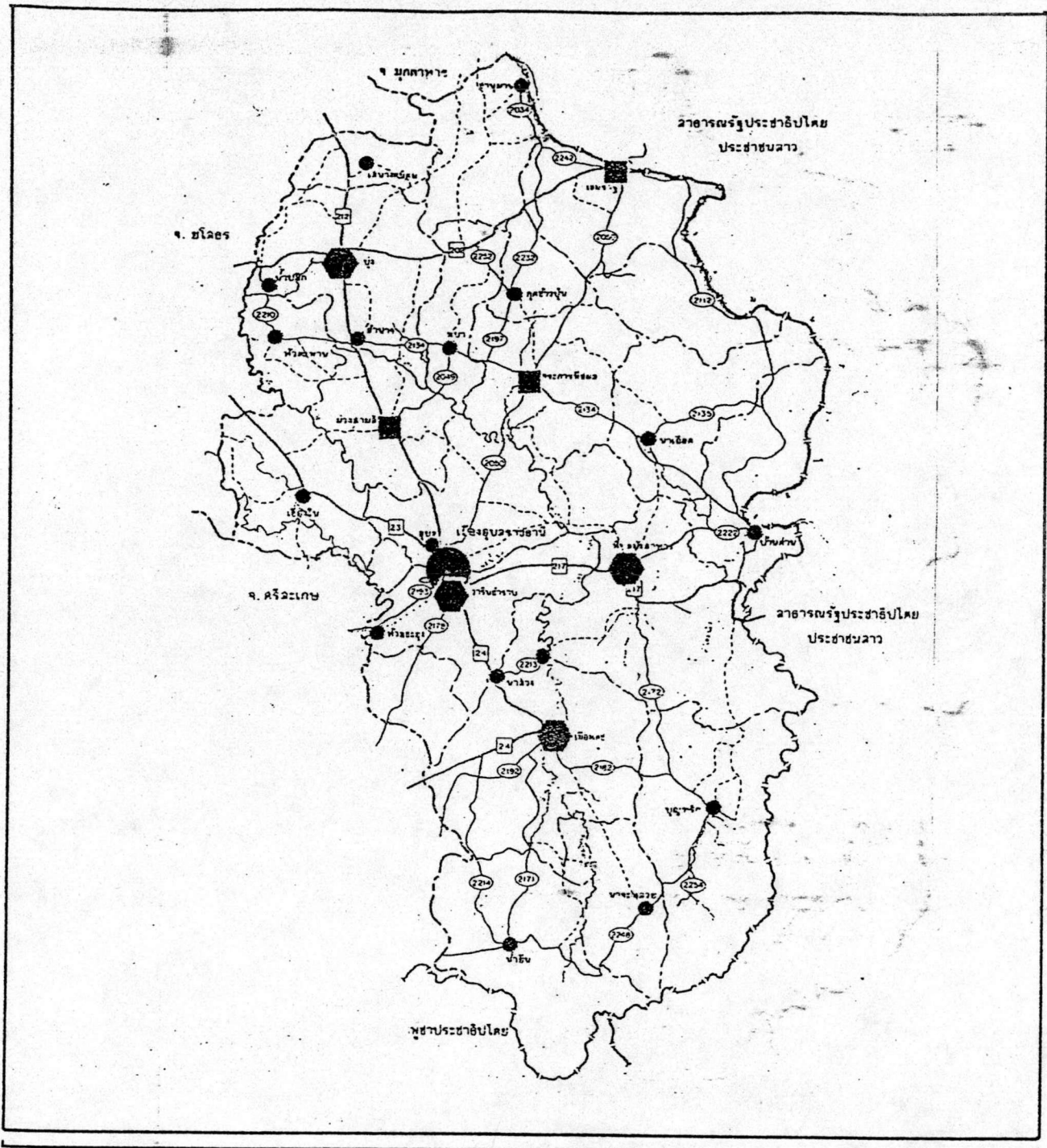
ชุมชนศูนย์กลางลำดับ 1 ให้การบริการในระดับอนุภาค หรือภายในพื้นที่จังหวัด และจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดสกลนคร และ จังหวัดศรีสะเกษ มี 1 ชุมชนคือ ชุมชนเมืองอุบลราชธานี

ชุมชนศูนย์กลางลำดับ 2 ให้การบริการภายในพื้นที่อำเภอและอำเภอใกล้เคียงมี 4 ชุมชนด้วยกัน คือชุมชนเมืองพิบูลมังสาหาร วารินชำราบ บุ่ง และ เมืองเดช

ชุมชนศูนย์กลางลำดับ 3 ให้การบริการภายในพื้นที่อำเภอและบริเวณเขตติดต่อกว่าใกล้เคียงมี 3 ชุมชนคือชุมชนเมืองตระการพิชผล ม่วงสามสิบและ เขมราฐ

ชุมชนศูนย์กลางลำดับ 4 ให้การบริการภายในพื้นที่สุภาภิบาลและบริเวณใกล้เคียงมีทั้งหมด 16 ชุมชน คือ ชุมชนเมือง เขื่องาน นาเคือก ชานุมาน บุศเรริก หัวคะพาน หนา น้ำยืน

* อ้างอิงจากผังโครงสร้าง กองผังภาค สำนักผังเมือง

การศึกษาเพื่อวางแผนทางการพัฒนาเมืองอุบลราชธานีและวารินชำราบ : อุบลราชธานี

<p>แสดง : ระบบชุมชน</p>	<p>มิติ 1 : 1000,000</p>	<p>แผนที่ที่ 3.3</p>
<p>สัญลักษณ์ :</p>	<p>เครื่องหมาย :</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ● ชุมชนเทศบาล, 2 ขาภิบาล ●●● ชุมชนศูนย์กลางลำดับ 1 ●●●● ชุมชนศูนย์กลางลำดับ 2 ■ ชุมชนศูนย์กลางลำดับ 3 ●●●●● ชุมชนศูนย์กลางลำดับ 4 	<p>เหนือ</p> 	
<p>ที่มา : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย</p>	<p>โดย : นายศักดิ์ฤทธิ สลักคำ</p>	

เสนางคนิคม กุศข้าวปั้น นางจะหลวย บ้านค่าน อุบล นาส่วง อานาง ห้วยชะมุง น้ำปสิ๊ก และ
นาเยีย

ซึ่งจะเห็นได้ว่า โครงสร้างระบบชุมชนศูนย์กลางบริการจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่
เป็นชุมชนขนาดเล็ก ไม่สามารถกระจายการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพึ่งพาการบริการส่วน
ใหญ่ จึงต้องพึ่งพาชุมชนเมืองอุบลราชธานี และชุมชนศูนย์กลางรองซึ่งมีอยู่เพียง 4 แห่ง ทั้งที่
จังหวัดอุบลราชธานีมีประชากร และพื้นที่มาก การพัฒนาระบบชุมชนเมืองที่จะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง
ให้ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ จึงต้องหาการพัฒนาชุมชนศูนย์กลาง เพื่อปรับโครงสร้างระบบ
ชุมชนให้มีสัดส่วนศูนย์กลางรองเพิ่มขึ้น

3.7 บทบาทและหน้าที่ของจังหวัดอุบลราชธานี-ชุมชนเมือง

จังหวัดอุบลราชธานี ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 กำหนดให้เป็น
เมืองศูนย์กลางความเจริญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยการพัฒนาปรับปรุงบริการ
ขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตร และวิสาหกิจชุมชนท้องถิ่น พัฒนาระบบ
ตลาดกลางสินค้าเกษตรระดับท้องถิ่น โดยให้เมืองอุบลราชธานี มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้า
และบริการ และเป็นแหล่งรวบรวมผลผลิตการเกษตร และกระจายสินค้าในเขตภาคอีสานและจาก
การศึกษาาระบบชุมชน ของกองผังภาคสำนักผังเมือง ได้กำหนดให้เมืองอุบลราชธานีเป็นศูนย์กลาง
ชุมชนลำดับที่ 2 รองจาก นครราชสีมา ขอนแก่น และอุดรธานี มีบทบาทในการให้บริการ
ในระดับจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง โดยมีพื้นที่อิทธิพลประมาณ 100 กิโลเมตร